Négy megyében

Regionális értekezletek a büntetés-végrehajtási jogalkalmazás köréből

Az elmúlt évben is voltak – immár hagyományosan – az ügyészség szervezésében regionális tanácskozások, melyeken időszerű jogalkotási, jogalkalmazási, jogértelmezési témák szerepeltek a büntetés-végrehajtás törvényességével összefüggésben. Az értekezletek lebonyolítását 1999-ben Baranya, Fejér, Hajdú-Bihar és Pest megye vállalta. A hozzászólások számára és terjedelmére is figyelemmel csupán az elhangzottak lényegének rövidített formában történő közzétételére van lehetőség. Időközben több olyan jogszabály is megszületett, illetve hatályba lépett, amely az értekezletek időpontjában még kodifikáció alatt állt. E tényre az adott helyeken utal az írás.

A jogszabályi változásokról

A hozzászólások szükségszerűen érintették a bekövetkezett és a tervezett jogszabályi változásokat is. A közelmúltban lezárult a büntetés-végrehajtási jogalkotás egy szakasza, tekintettel arra, hogy befejeződött a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. (Bv. tvr.) 1993. évi XXXII. törvénnyel végrehajtott felülvizsgálatához igazodó végrehajtási szabályok megalkotása. A jogalkotási folyamat azonban ezzel korántsem ért véget, *folyamatban van a gyakorlati tapasztalatokat felhasználó, a nemzetközi kívánalmaknak megfelelő új büntetés-végrehajtási törvény kodifikációja.* Ennek kapcsán olyan átfogó kérdésekre is választ kell találni, mint például a szabadságvesztés-büntetés jelenleginél lényegesen differenciáltabb végrehajtása, a bíróságok profiltisztításának megvalósítása, a pártfogó felügyelet intézményrendszerének megújítása. Az új törvény megszületéséig azonban még számos olyan jogszabályi változás történik, amely közvetlenül vagy közvetve hatást gyakorol a büntetés-végrehajtási jogalkalmazás területére is.

1999. március 1-jén lépett hatályba a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény, valamint a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról szóló 1998. évi LXXXVIII. törvény, melyek több rendelkezése is érintette az ügyészség bv. felügyeleti szakági tevékenységét. A lényeges szigorításokat tartalmazó jogszabályi változások a büntetés-végrehajtás területén is lecsapódtak, ami tovább növeli a büntetés-végrehajtási intézetekben tapasztalható zsúfoltságot (átlagosan 150 százalékos telítettség). Az összbüntetésbe foglalás szabályainak változásával, a feltételes szabadság kedvezményének szűkülésével, a hosszabb tartamú szabadságvesztések kiszabásával

párhuzamosan nő a bv. intézetekben a fogvatartottak száma, ami hátrányosan befolyásolja jogi helyzetüket, a fogva tartás rendjét és biztonságát egyaránt. Sajnálatos, hogy a törvényi módosítások több kérdésben nem adtak egyértelmű eligazítást, ami a büntetés-végrehajtás területén már eddig is jogértelmezési gondokat okozott. Különösen igaz ez arra az esetre, amikor az elítélt folyamatosan tölt több különböző végrehajtási fokozatú, összbüntetésbe nem foglalható szabadságvesztést. Arra nézve ugyanis 1 éven keresztül nem született megfelelő jogszabályi rendelkezés, hogyan bocsátható az elítélt feltételes szabadságra, ha egy újabb, összbüntetésbe ugyancsak nem foglalható végrehajtandó szabadságvesztés vár még letöltésre. Az országos gyakorlatnak megfelelően a büntetés-végrehajtási intézetek ilyenkor minden esetben előterjesztést tettek a feltételes szabadság esedékessége időpontjában a büntetés-végrehajtási bíróhoz. Eltérő gyakorlat alakult ki azonban a tekintetben, hogy ilyen esetben a bíróság az újabb végrehajtandó szabadságvesztésre tekintettel engedélyezi-e a feltételes szabadságot. Egyes megyékben a bv. bírák – megítélésünk szerint helyeselhetően – arra az álláspontra helyezkedtek, hogy ilyenkor az újabb szabadságvesztésre tekintettel a büntetés célja nem hatályosulhat a feltételes szabadság engedélyezése esetén. Az ellenkező megoldás azzal a következménnyel járt, hogy az elítélt egyszerre töltött szabadságvesztést és feltételes szabadságot, ami nem tekinthető megnyugtató jogi megoldásnak. A feltételes szabadság engedélyezésekor ugyanis a büntetés-végrehajtási intézet nyomban foganatba vette az újabb végrehajtandó szabadságvesztést, így a büntetés-végrehajtási intézetben eltöltött feltételes szabadság gyakorlatilag nem volt más, mint a szabadságvesztés megfelelő tartamának csökkentése. Figyelemmel arra, hogy a feltételes szabadság jogintézményének célja többek között az elítélt társadalomba való fokozatos visszavezetése, a szabad életbe történő beilleszkedés elősegítése, ezért a bv. intézetben letöltendő feltételes szabadság ellentétben állt ezzel a jogalkotói szándékkal.

A fenti kérdés megnyugtató módon a jogalkalmazás síkján nem volt megoldható, ezért szükségessé vált annak jogszabályi rendezése. A Btk.-t módosító 1999. évi CXX. törvény által a törvénybe beiktatott – és 2000. március 1-jén napján hatályba lépett – 48/A. § értelmében, ha az elítélttel szemben több határozott ideig tartó, összbüntetésbe nem foglalható szabadságvesztést kell végrehajtani és a szabadságvesztések folyamatos végrehajtása során a bíróság az elítéltet bármely szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátotta, a feltételes szabadság mindaddig nem kezdhető meg, amíg az elítélt más szabadságvesztést tölt. Ha az elítéltet a bíróság több szabadságvesztésből bocsátotta feltételes szabadságra, az elítélt azokat egyidejűleg párhuzamosan tölti. Ezek mindegyikénél külön kell vizsgálni, hogy a feltételes szabadság megszüntetésének feltételei fennállnak-e.

Az anyagi jogi szabályozás módosításával egyidejűleg lép hatályba a Bv. tvr. 24/A. §-a. Ennek alapján, ha az elítélten több határozott tartamú összbüntetésbe nem foglalható szabadságvesztést kell végrehajtani, előbb mindig a legszigorúbb fokozatút, az azonos végrehajtási fokozatban lévő szabadságvesztések közül pedig azt kell végrehajtani, amelyikből az elítélt nem bocsátható feltételes szabadságra. A törvény értelmében a szabadságvesztés folyamatban lévő végrehajtását a fentiek szerinti végrehajtási sorrend érvényesítése érdekében meg kell szakítani.

A Btk. 47/A. §-a 1999. március 1-jével megteremtette az életfogytig tartó szabadságvesztésből engedélyezhető *feltételes szabadságból való kizárás* új lehetőségét. Ezzel

összefüggésben a Bv. tvr. 8. §-a egy új (3) bekezdéssel egészült ki. Ennek értelmében amennyiben a bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet nem tartja érdemesnek feltételes szabadságra bocsátásra, úgy azt két éven belül ismételten meg kell vizsgálnia, illetve ezt követően pedig évenként. Felmerült, hogy ha a bíróság nem bocsátja az elítéltet feltételes szabadságra, a bv. felügyeleti ügyésznek figyelemmel kell kísérnie, hogy a bv. intézet tett-e ismét előterjesztést. Ha két éven belül erre nem kerül sor, akkor ennek megtételére, a megtétel szükségességére felhívja az intézet figyelmét, sőt így kell eljárnia a további éves felülvizsgálatok során is.

Többen is kiemelték *a halasztásra*, valamint a *részletfizetésre* vonatkozó – a Be. 398-398/D. §-aiban szereplő – új törvényi rendelkezések körét. Ezzel kapcsolatban emlékeztettek arra, hogy az ügyészség már 1992-ben, a szabadságvesztés foganatba vétele törvényességének helyzetét vizsgálva megállapította, hogy e téren komoly hiányosságok, jogszabálysértések tapasztalhatók. Mindez részben a szabályozás visszásságára és ezzel összefüggésben a bíróságok esetenként indokolatlanul liberális gyakorlatára volt visszavezethető. Az új szabályozás lehetőséget teremt a szabadságvesztés-büntetés foganatba vétele törvényességi helyzetének javítására.

1999. szeptember 1-jén lépett hatályba a *szervezett bűnözés elleni törvénycsomag* (1999. évi LXXV. törvény). Több hozzászólás is kitért arra, hogy a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény rendelkezéseinek módosítása révén szigorodtak az idegenrendészeti őrizet, valamint a Magyarországon tartózkodó jogsértő külföldi állampolgárokkal szemben elrendelt kötelező tartózkodási hely (ezen belül a közösségi szállásokon tartózkodás) szabályai.

1999. szeptember 1-jétől megszűnt az *idegenrendészeti őrizet* büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának kivételessége. Változtak a közösségi szállás elhagyásának szabályai, a törvény által meghatározott esetekben a közösségi szállást a külföldi csak különösen méltánylást érdemlő esetben hagyhatja el.

Valamennyi értekezleten kiemelten került szóba a 2000. március 1-jén hatályba lépett, a *bűnügyi nyilvántartásról* és a *hatósági erkölcsi bizonyítványról* szóló 1999. évi LXXXV. törvény, amely a korábbiakhoz képest lényegesen kiszélesíti a nyilvántartás tárgyát. Ennek értelmében a jelenlegi bűntettesek és a kényszerintézkedés hatálya alatt állók nyilvántartása kibővül a büntetőeljárás alatt állók, az ujj- és tenyérnyomatok, fényképek, valamint a DNS-profilok nyilvántartásával. A törvény 6. §-a értelmében a fentiekben meghatározott nyilvántartás törvényességi felügyeletét a Legfőbb Ügyészség látja el.

E törvényességi felügyeleti ügyészi munka nagyságát érzékelteti, hogy 1998-ban összesen 1922 büntetőlapot kellett átnézni a mentesítés beálltának megállapítása céljából, ebből 557 fő esetében *„nem szerepel"* jelzéssel került erkölcsi bizonyítvány, míg 1208 fő esetében *a még nem mentesült* ítéletekkel. Bírói mentesítés felvételére 59 alkalommal, a köztársasági elnök által hozott kegyelmi határozat rögzítésére 94 alkalommal került sor. Az új törvényi szabályozás kapcsán egyaránt növekedni fog a bűnügyi nyilvántartás feletti ügyészi törvényességi felügyelet terjedelme és jelentősége.

Időközben megszületett a törvény végrehajtása tárgyában a hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló 6/2000. (II. 11.) BM-IM-PM együttes rendelet, a bűnügyi nyilvántartást kezelő szervről, az adatközlés és az adatszolgáltatás rendjéről szóló 7/2000. (II. 16.) BM-IM együttes rendelet, valamint az ujj- és tenyérnyomvétel, a fényképkészítés, vala-

mint a DNS-mintavétel szabályairól szóló 8/2000. (II. 16.) BM-IM-PM együttes rendelet. A fenti jogszabály-változásokkal összefüggésben 2000. március 1-jével bővült a büntetés-végrehajtás bűnügyi nyilvántartás számára előírt adatszolgáltatási kötelezettsége. Így például az adatközlés kiterjed a büntetés-félbeszakításról szóló adatokra is.

A hozzászólók egyike felvetette, hogy a Belügyminisztérium elkészítette az elővezetés és a rendőri kísérés végrehajtásával felmerült költségek megtérítéséről szóló 2/1986. (IV. 21.) BM-IM-PM együttes rendelet módosításának tervezetét. A jogszabályi változás előzményéhez tartozik, hogy a Legfőbb Ügyészség az elmúlt években országosan felmérte az elővezetés és a rendőri kísérés végrehajtásával felmerült költségek megtérítésére kötelezés gyakorlatát. Megállapítható volt, hogy nem egységes a jogalkalmazás abban a tekintetben, hogy csak az elővezetés helyére történő szállítással kapcsolatos költség megtérítésére kötelezik-e az elővezetett személyt, vagy a visszaút költségeit is felszámítják. Tekintettel arra, hogy a jogszabály e körben rendelkezést nem tartalmaz, ezért a Legfőbb Ügyészség kezdeményezte az együttes rendelet megfelelő kiegészítését, illetve pontosítását. A jogszabály-módosítás tervezete helyeselhetően magáévá tette azt az álláspontot, mely szerint a költségek megállapításánál az elővezetett személy feltalálása és a hatóság előtti megjelenése közötti ténylegesen eltelt időtartamot, illetve a megtett távolságot kell alapul venni. A módosítás 2000. február 19-én az 5/2000. (II.11.) BM-IM-PM együttes rendelet formájában lépett hatályba.

Szintén nagy várakozás előzte meg az értekezletek résztvevői részéről *az egyes elkobzott dolgok közérdekű felhasználásáról szóló törvény* várható megalkotását. A tervezet a büntetőeljárás és a szabálysértési eljárás során elkobzott és az állam tulajdonába került dolgok közérdekű felhasználását tenné lehetővé az elkobzott dolognak a rászorulók részére történő, az egyéni szükségleteiket meg nem haladó mértékű jótékony célú ingyenes juttatás formájában. A tervezet megfelelő garanciák beépítésével és a törvény mellékletében tételesen felsorolt személyes szükségleteket és járulékos szükségleteket biztosító dolgok közérdekű célra történő felhasználását tenné lehetővé, amellyel a jogalkotó a hosszabb ideje felmerült jogos igény törvényi rendezését biztosítaná.

A bekövetkezett és tervezett jogszabályi változások mellett az elmúlt időszakban több olyan jogszabálynak nem minősülő végrehajtási intézkedés is készült, amely jelentősége miatt több ízben is említésre került. Így például 1999. május 25-étől kell alkalmazni a fogvatartottak nyilvántartására és egyes ügyeinek intézésére vonatkozó eljárásról szóló 1-1/35/1999. (IK. Bv. Mell. 6.) OP-intézkedést, amely több esetben a bv. felügyeleti ügyészi munkát közvetlenül is érintő rendelkezést tartalmaz. A 25. pont értelmében a bv. felügyeleti ügyész általi meghallgatásra irányuló kérelmet az intézet köteles haladéktalanul továbbítani. Az ügyész intézkedésére a bv. osztály gondoskodik arról, hogy a fogvatartottakat az intézetben meghallgatásra előállítsák. A 224. pont alapján meg kell tagadni az előzetesen letartóztatott bv. intézetbe történő befogadást, ha az ügyészi értesítés hiányzik. Ha azonban fiatalkorú előzetes letartóztatását nyomozati szakban a bíróság bv. intézetben rendeli végrehajtani, ügyészi értesítés hiányában ideiglenes befogadásnak van helye. Ilyenkor az intézet haladéktalanul köteles intézkedni a hiányzó ügyészi értesítés beszerzése iránt. A fenti rendelkezés a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM-rendelet 234. §-ában foglaltakon alapul. Ezzel összefüggésben az ügyésznek

kiemelt hangsúlyt kell fordítania arra, hogy az értesítés mindig rendelkezésre álljon, ilyen okból ne következzen be a letartóztatott befogadásának megtagadása.

1999. június 15-én lépett hatályba a fogvatartottak elhelyezésének, ellátásának, a letétkezelésnek és egyéb pénzügyi rendelkezések végrehajtásának eljárási szabályairól szóló 1-1/40/1999. (IK: Bv. Mell. különszám) OP-intézkedés. Az intézkedés a 6/1996. (VII. 12.), a 4/1997. (II. 12.), valamint az 5/1998. (III. 6.) IM-rendeletek végrehajtásával kapcsolatos jogszabályi rendezést nem igénylő rendezéseket tartalmazza, melyeket az ügyészi törvényességi felügyeleti vizsgálatok során szem előtt kell tartani. Az ezen intézkedésben foglaltak hatályosulását is vizsgálja majd a Legfőbb Ügyészség a fogvatartottak elhelyezésével, anyagi, egészségügyi ellátásának törvényességével kapcsolatos országos vizsgálat során.

A büntetés-végrehajtást is érinti az országos ítélőtábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény, amely módosította a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvénynek a kódex hatálybalépéséről szóló rendelkezését. A módosítás értelmében az új törvény egyes rendelkezései 2003. január 1-jén lépnek hatályba. Az új eljárási törvény fő szabályként határozza meg az előzetes letartóztatás bv. intézetben történő végrehajtását, és rendőrségi fogdában csupán kivételesen teszi lehetővé e büntetőeljárási kényszerintézkedés foganatosítását. A büntetés-végrehajtási intézetekben tapasztalható zsúfoltságra is figyelemmel a hatálybalépés időpontjának eltolódása kellő időt biztosíthat arra, hogy a büntetés-végrehajtás felkészülhessen a nagyobb számú előzetesen letartóztatott elhelyezésére. Megjegyezhető azonban, hogy egyes nemzetközi szervezetek részéről egyre nyomatékosabb kívánalom fogalmazódik meg a fenti rendelkezés mielőbbi hatálybalépésével kapcsolatban. A tervek szerint 2001. június 30-ig kerülne benyújtásra az a törvényjavaslat, amely az új Be. rendelkezései felülvizsgálatát követően a törvény módosítására irányul. A módosítást szükségessé teszi, hogy az új törvény elfogadása óta eltelt időszakban a hatályos büntetőeljárási törvényt több törvény és alkotmánybírósági határozat is módosította, s e változásokat szükséges az új törvényen is átvezetni. Az új törvény egyes jogintézményeivel kapcsolatban a jogalkalmazás szakmai ellenvéleményeket fogalmazott meg, az új törvény egyes rendelkezéseinek alkalmazhatósága megkérdőjeleződött, illetve bizonyos fokú korrekciója vált szükségessé.

Az enyhébb végrehajtási szabályok (evsz.) alkalmazásának kérdése a közelmúltban bekövetkezett sajnálatos és nagy sajtónyilvánosságot is kapott események kapcsán számos hozzászólásban felmerült. A Bv. tvr. 7/A. §-ában és 28/A. §-ában szabályozott büntetés-végrehajtási jogintézmény felülvizsgálata már hosszabb ideje napirenden volt. Az evsz. jogintézményét az 1993. évi XXXII. törvény teremtette meg, amely a félszabad végrehajtási rendszer egyes elemeinek hasznosításával a szigorított javítónevelő munka kiváltása folytán bekövetkezett hiányt kívánta nemzetközi tapasztalatokra építve pótolni. Figyelemmel arra, hogy a fenti jogintézménynek a hazai jogalkotás terén előzménye nem volt, ezért kevésbé részletes és számos – a gyakorlat által a későbbiek során felvetett – kérdést nem szabályozó megoldás született. Az elmúlt hat év jogalkalmazói tapasztalatai is azt igazolták, hogy az evsz. megfelelő garanciák mellett és személyi körre alkalmazva, további részletesebb szabályozás mellett alkalmas lehet rendeltetésének betöltésére. Ebben az esetben megelőzhetők lesznek az olyan

nemkívánatos események, amelyek sajnálatosan megkérdőjelezték a jogintézmény létjogosultságát is.

A fenti előzményeket követően került sor a Bv. tvr-nek az 1999. évi CIV. törvénnyel történt módosítására. Ennek értelmében 2000. január 1-jével megszűnt annak a lehetősége, hogy az elítélt vagy a védő is indítványozhatja az evsz. engedélyezését. A Bv. tvr. módosított 7/A. §-ának (1) bekezdése alapján alkalmazása, illetve annak megszüntetése iránt a bv. intézet tesz előterjesztést a bv. bírónak.

A jelentősen szigorított 28/A. § szerint az evsz. csak akkor alkalmazható, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire, bűnözői kapcsolataira, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára tekintettel – a szabadságvesztés célja úgy is elérhető. A törvény a gyakorlati tapasztalatokat is felhasználva az alábbi esetekben (helyeselhetően) kizárja a kedvezmény lehetőségét abban az esetben, ha az elítélt a szabadságvesztésből – az előzetes fogva tartásban a szabadságvesztés foganatba vételét közvetlenül megelőzően folyamatosan töltött időt is beszámítva – a feltételes szabadságra bocsáthatóság esedékes időtartama felét nem töltötte le, az elítélt a fogházfokozatban legalább 3 hónapot, börtönfokozatban legalább 6 hónapot nem töltött le, az elítélt a törvény értelmében vagy a bíróság határozata alapján nem bocsátható feltételes szabadságra, az elítélt ellen újabb büntetőeljárás van folyamatban, az elítélttel szemben újabb szabadságvesztés végrehajtására érkezik értesítés és a büntetések nincsenek összbüntetésbe foglalva, a bíróság jogerős ítéletében fegyházbüntetésre elítélt a szabadságvesztés fokozatának enyhítésével tölti börtönbüntetését.

E törvényi szabályozás, úgy tűnik, kellő garanciát biztosít ahhoz, hogy az evsz. ténylegesen és hatékonyan szolgálhassa a büntetés-végrehajtás célját.

A *nemdohányzók védelméről* és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól szóló 1999. évi XLII. törvény büntetés-végrehajtásnál történő végrehajtására hívta fel a figyelmet a hozzászólók egyike. Az időközben hatályba lépett 17/1999. (XI. 18.) IM-rendelet értelmében a büntetés-végrehajtási szerv vezetője köteles kijelölni a bv. szervnél a személyi állomány és a fogvatartottak részére elkülönítetten egy vagy több dohányzóhelyet. Ha ilyen helyiség nem jelölhető ki, abban az esetben a dohányzás az erre kijelölt zárt légterű helyen csak akkor engedélyezhető, ha a megfelelő légcsere nyílászáró szerkezetekkel vagy más műszaki berendezések felszerelésével megoldható. A jogszabály értelmében a bv. intézetben dohányzó, illetve dohányfüstmentes zárkát (lakóhelyiséget) kell kijelölni. A fogvatartottak szállítása során a gépjárműben sem a szolgálatot teljesítő állomány tagja, sem a fogvatartott nem dohányozhat.

A jogalkalmazói gyakorlatról

● Az értekezleteken számos gyakorlati jogalkalmazási kérdés hangzott el a hozzászólók részéről. Így például a Btk. 1999. március 1-jével bekövetkezett módosítása óta a határozott tartamú szabadságvesztés legrövidebb időtartama 2 hónap. Az egyik városi bíróság 1999. június 16-án kelt és jogerős ítéletével a lopás vétsége miatt többszörös visszaeső vádlottat 1 hónapi börtönbüntetésre ítélte. A határozat fellebbezés hiányában sajnálatosan jogerőre emelkedett. Az első fokon jogerőre emelkedett határozat rendkívüli jogorvoslattal történő megtámadására nincs jogszabályi lehetőség. A megyei bíróság bv. bírá-

ja végzésével megállapította, hogy az egy hónapi börtönbüntetés nem felel meg a jogszabályban meghatározott tartamnak, s mint törvényes mérték alatti büntetés, egészében törvénysértő és végrehajthatatlan. A sajátos jogértelmezésen alapuló bv. bírói határozat fellebbezés hiányában szintén jogerőre emelkedett. Mindez azt eredményezte, hogy a vagyon elleni bűncselekményt elkövetett többszörös visszaeső terhelt az eljáró hatóságok hibája és mulasztása folytán nem vonható büntetőjogilag felelősségre, holott bűncselekményt követett el. Ez a helyzet jogállamban elfogadhatatlan és veszélyezteti az igazságszolgáltatás tekintélyét.

● Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása kapcsán fordult elő, hogy az egyik országos bv. intézet javaslata alapján a bv. bíró engedélyezte az elítélt számára az evsz. alkalmazását. Ezt követően az intézet parancsnoka észlelte, hogy az alkalmazás feltételei nem álltak fenn, ezért előterjesztést tett a bírósági határozat hatályon kívül helyezésére, amelyet az eljáró bíró meg is tett. Az elítélti fellebbezés kapcsán a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte a bv. bíró határozatát, kiemelve, hogy azt saját hatáskörében nem változtathatta volna meg, akkor járt volna el helyesen, ha az intézet hatályon kívül helyezésre irányuló átiratát az evsz. alkalmazása megszüntetésére irányuló előterjesztésnek tekinti. A bv. intézet ezt követően előterjesztést tett az evsz. megszüntetésére, melyet azonban a bv. bíró elutasított, mivel álláspontja szerint a Bv. tvr. 28/A. §-ának (4) bekezdésben szereplő, az evsz. megszüntetését magalapozó szabálysértés nem következett be. Megállapítható, hogy valamennyi jogalkalmazó megalapozottan indokolta saját álláspontját, tekintettel arra, hogy a felmerült kérdés megnyugtató rendezésére nézve nincs jogszabályi rendelkezés. Álláspontunk szerint azonban mindez nem járhat azzal az eredménnyel, hogy olyan elítélt élvezze továbbra is az evsz. kedvezményét, aki a törvényi feltételeknek nem felel meg.

● A bv. bíró általi meghallgatások kapcsán Csongrád megye az egyetlen olyan megye az országban, ahol a bv. bíró csak a feltételes szabadságra bocsátás és a szabadságvesztés végrehajtási fokozatának utólagos meghatározása esetében tart meghallgatást az elítéltek számára, minden más esetben meghallgatás mellőzésével, iratok alapján határoz. A fenti megoldás ellentétes a vonatkozó törvényi szabályozással, továbbá az országos gyakorlattal egyaránt. A Csongrád Megyei Bíróság ezen sajátos jogértelmezése 1993-as jogeseteken alapszik. A Csongrád Megyei Főügyészség fellebbezései kapcsán lehetőség nyílik az 1997. évi LXVI. törvény 31. §-ának (2) bekezdésén alapuló, a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében jogegységi eljárás kezdeményezésére.

● Az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó büntető anyagi jogi szabályok szigorodása felvetette a végrehajtási rendelkezések megfelelő átgondolását is. Mindez azonban nem járhat azzal a következménnyel, hogy a ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt a biztonsági szempontok kizárólagos vagy túlzott hangsúlyozása miatt a törvényben meghatározottaknál hátrányosabb jogi helyzetbe kerüljön, jogszabály által biztosított jogai gyakorlásában korlátozzák. Az egyik fegyház és börtön parancsnoka intézetparancsnoki utasítástervezetet dolgozott ki a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak kezelésére. A tervezet több tekintetben olyan jogkorlátozásokat tartalmazott, amelyek ellentétben álltak a törvényi szabályozással. Így például megtiltani tervezte a telefonhasználatot, a munkavégzést, a sportolást, továbbá kimondta, hogy a szabad levegőn való tartózkodás alól felmentést csak az orvos adhat. Figyelemmel arra, hogy a fenti

rendelkezések a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekbe ütköztek, ezért a megyei főügyészség helyeselhetően átiratban hívta fel erre az intézet parancsnokának figyelmét, aki az ügyészi álláspontnak megfelelően átdolgozta a tervezetet.

● A Btk. 282/A. §-ának (6) bekezdésében szereplő büntethetőséget megszüntető ok alkalmazásával összefüggésben merült fel jogértelmezési kérdés az alábbi esetben. A más ügyben előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottakkal szemben kábítószerrel visszaélés vétsége miatt folyamatban lévő nyomozás felfüggesztésre került, mivel a gyanúsítottak vállalták, hogy megelőző elvonókezelésben vesznek részt. Az érintett főügyészség bv. felügyeleti ügyésze ezért felhívta a megyei bv. intézetet, hogy a gyanúsítottaknak a kezelésben való részvételét biztosítsák. Az Bv. Országos Parancsnokság által kifejtett álláspont szerint a bv. intézetnek nem áll módjában e kezelés biztosítása sem az intézeten belül, sem előállítással azon kívül, mivel jogszabály ezt nem teszi lehetővé, továbbá a személyi és tárgyi feltételei sincsenek meg. A Legfőbb Ügyészség nem osztotta a fenti véleményt, figyelemmel arra, hogy eltérő törvényi rendelkezés hiányában a más ügyben szabadságvesztést töltő vagy előzetes letartóztatásban lévő személy sem kerülhet hátrányosabb helyzetbe, mint az, aki nincs büntetés-végrehajtási intézetben. Az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkára az ügyészség álláspontjával egyetértve felhívta az országos parancsnok figyelmét, hogy a fogvatartott kábítószer-függőséget gyógyító kezelésen való részvételének biztosítása érdekében a szükséges intézkedést tegye meg. A kérdés megnyugtató rendezése érdekében persze szükséges annak megfelelő jogi szabályozása.

● Az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásával összefüggésben merült fel, hogy fiatalkorú személy idegenrendészeti őrizetbe vehető-e, illetve ilyen esetben az őrizet a bv. intézetben végrehajtható-e.

A hatályos jogszabályi rendelkezések az idegenrendészeti őrizet elrendelésére és végrehajtására nézve az eljárás alá vont külföldi állampolgárok vonatkozásában nem tesznek különbséget az életkor tekintetében, a fiatalkorú idegenrendészeti őrizetesekre nézve eltérő szabályozást nem adnak. Speciális rendelkezések hiányában az általános szabályokat kell irányadónak tekinteni. Ez jelen esetben azt eredményezi, hogy a fiatalkorúak idegenrendészeti őrizetének elrendelésére és végrehajtására nézve egyaránt a felnőtt korúakra vonatkozó rendelkezéseket kell alapul venni. A hatályos jogszabályi rendelkezések irányadó szabályozást nem tartalmaznak a fiatalkorú idegenrendészeti őrizetesek elkülönítése kapcsán sem. A Bv. tvr. 122. §-ának (4) bekezdése értelmében az elzárás végrehajtása során el kell különíteni az elzárást töltő elkövetőket az elítéltektől és az előzetesen letartóztatottaktól, továbbá a férfiakat a nőktől. Fiatalkorúak kötelező elkülönítésére nézve a Bv. tvr. nem tartalmaz rendelkezést. Erre azonban nincs is lehetőség, figyelemmel arra, hogy a szabálysértésekről szóló 1968. évi. I. törvény 2000. március 1-jéig hatályos szabályozása szerint az elzárás nem önálló büntetési nem, a pénzbírság meg nem fizetése esetén kerülhet sor annak elzárásra történő átváltoztatására. A szabálysértési törvény 27. §-ának (3) bekezdése pedig kimondja, hogy a fiatalkorúra kiszabott pénzbírság elzárásra nem változtatható át. A részletezett jogszabályi rendelkezések egybevetését követően megállapítható, hogy a fiatalkorú idegenrendészeti őrizetesek elkülönítésére vonatkozó jogi szabályozás rendezetlen, emberi jogi szempontból nem tekinthető megnyugtatónak. Mindezek alapján indokolt

az idegenrendészeti őrizet bv. intézetben történő végrehajtásáról szóló 1/1995. (I. 6.) IM-rendelet megfelelő kiegészítése.

● Konkrét ügy kapcsán merült fel, hogy az egyik fegyházzal és börtönnel kötött együttműködés alapján az elítélteket foglalkoztató kft. alkalmazottja – aki a hozzá beosztott fogvatartottat bántalmazta – hivatalos személynek tekinthető-e. A Btk. 137. § 1/J. pontja értelmében hivatalos személy az államigazgatási szervnél szolgálatot teljesítő azon személy, akinek a tevékenysége a szerv rendeltetésszerű működéséhez tartozik. Az irányadó jogalkalmazói gyakorlat értelmében hivatalos személyek a büntetés-végrehajtási intézeteknél, szerveknél, és vállalatoknál kinevezés vagy szerződés alapján munkaviszonyban álló polgári alkalmazottak, amennyiben tevékenységük a büntetés-végrehajtás rendeltetésszerű működéséhez tartozik. Így mindazok, akik a fogvatartottak munkával való foglalkoztatását irányítják, ellenőrzik, tehát feladatuk szorosan kapcsolódik a büntetés-végrehajtási tevékenységhez. Figyelemmel arra, hogy a konkrét ügyben a kft. állományába tartozó elkövető polgári alkalmazott volt, ilyen minőségében hozzátartoztak a beosztott dolgozó elítéltek, ezért a Btk. 137. § 1/J. pontja szerint hivatalos személynek minősült, aki eljárása során megvalósíthatta a Btk. 226. §-ában szabályozott hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás bűncselekményt.

● A büntetés-végrehajtási intézetben fogva tartott előzetesen letartóztatottak telefonhasználatával összefüggésben merült fel, hogy az előzetesen letartóztatott hozzátartozójával külön erre irányuló nevesített engedély nélkül, a kapcsolattartás egyéb formáira vonatkozó szabályozás alapján telefonon érintkezhet-e hozzátartozójával. A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásáról szóló 6/1996. (VII. 12.) IM-rendelet 245. §-ának (3) bekezdése értelmében az előzetesen letartóztatott – a védője kivételével – csak a rendelkezési jog gyakorlója által meghatározott személyekkel folytathat telefonbeszélgetést. A védőn kívül személyi körbe tartoznak a hozzátartozók is, ezért a velük folytatható telefonbeszélgetés engedélyezésére nem lehet irányadónak tekinteni a Bv. tvr. 118. § (1) bekezdés d) pontjában szereplő, levelezésre vonatkozó szabályozást. Ahhoz, hogy az előzetesen letartóztatott hozzátartozójával levelezzen, látogatóként fogadja, tőle csomagot kapjon, valóban nem szükséges ez irányú engedély. A telefonálás tekintetében azonban a jogszabály szigorúbb előírást tartalmaz, mint a kapcsolattartás egyéb formái vonatkozásában. Mindezekből következően a fogvatartott hozzátartozójával is kizárólag az ügyész, illetve a bíróság kifejezetten pozitív és személyre szóló engedélye alapján folytathat telefonbeszélgetést.

Lajtár István